

# Samuel als kingmaker

Deze preek is gehouden op zondagmorgen 6 oktober in de Adventkerk in Amersfoort. Gelezen is 1 Samuel 9 – 1 Samuel 10:16. Gezongen zijn onder andere Psalm 145 en Gezang 169 uit het Liedboek voor de Kerken.

Gemeente van Christus,

Bij de voorbereiding van deze preek kwam het woord kingmaker in mij naar boven. Ik kan me eerlijk gezegd niet herinneren waar ik dat woord ooit op heb gepikt maar blijkbaar heb ik het ergens gehoord of gelezen. Het is ergens in de bovenkamer blijven hangen en nu kwam het dus weer naar boven. Het woord kingmaker. Om te checken of het überhaupt wel een uitdrukking is heb ik Wikipedia geraadpleegd en inderdaad, het is een bestaande uitdrukking voor personen die zelf niet de macht hebben om koning te zijn maar die wel de macht hebben om iemand koning te maken of om iemands koningschap te breken. Kingmaker is diegene in het bedrijf zonder wiens steun je niet kunt functioneren als directeur. Kingmaker is diegene in een politieke partij om wie je niet heen kunt als je fractievoorzitter wilt worden.

Op Wikipedia werd een lijstje voorbeelden gegeven van personen die op belangrijke momenten in de geschiedenis kingmaker zijn geweest en de eerste persoon die in dat lijstje wordt genoemd is de profeet Samuël. Naar hem is het Bijbelboek vernoemd dat het leven van de eerste twee koningen van Israël beschrijft. Er is geen Bijbelboek naar de naam van Saul genoemd en ook geen Bijbelboek naar de naam van David. In plaats daarvan zijn er wel 1 en 2 Samuël. Samuël als kingmaker. Je zou kunnen zeggen dat dat de bestemming van zijn leven is. Samuël is niet geboren om zelf koning te zijn maar om anderen koning te maken. Of hij dat zelf ook zo heeft gezien is nog maar de vraag, want vorige week hebben we gehoord dat hij hier totaal geen zin in heeft. Samuël zelf ziet er helemaal niets het instituut van het koningschap. Hij verwacht er alleen maar ellende van, maar zo gaat dat soms in het leven, soms dien je ondanks jezelf ergens toe.

## Benjamin

In het verhaal dat we vanmorgen hebben gelezen wordt de man aan ons voorgesteld die de eerste koning over Israël zal zijn. Zijn vader luistert naar de Kis. Hij woont in het gebied van de stam Benjamin. Dat er überhaupt nog Benjaminnieten zijn mag een wonder heten, want die stam was op een haar na van de aardbodem verdwenen. Ik zal proberen u in het kort het verhaal te vertellen.

Een leviet was met zijn vrouw op reis en zocht onderdak voor de nacht in Gibeon, een stad in het gebied van de stam Benjamin. Mannen uit die stad zetten hun zinnen erop de Leviet te verkrachten. Zijn gastheer wist hem daartegen te beschermen maar leverde in ruil daarvoor wel de vrouw van de Leviet uit aan de Benjaminnieten. Zijn vrouw werd de hele nacht door die groep mannen misbruikt

en stierf de volgende morgen. De andere stammen van Israël namen dit zeer hoog op. Men vroeg om de uitlevering van de daders maar de stam Benjamin weigerde. In de burgeroorlog die daarop uitbrak werd de stam Benjamin op een haar na uitgeroeid. Het leek er even op dat Israël voortaan niet uit twaalf maar uit elf stammen bestond maar in ons verhaal lezen we opnieuw over de stam Benjamin. De nieuwe koning is uit deze stam afkomstig. Zijn afkomst gaat hem dus niet helpen. Zoals men zich over Nazareth weleens heeft afgevraagd of daar wel iets goeds vandaan zou kunnen komen, zo zou je jezelf dat ook af kunnen vragen over de stam Benjamin.

In Benjamin woonde een man die Kis heette, hij had een zoon die Saul heette. De naam van die zoon betekent: gewenste. Saul is met andere woorden de man waar Israël naar op zoek is. Saul is de man waar Israël om heeft gevraagd toen het vroeg om een koning. Hij lijkt in ieder geval wat gestalte betreft geknipt voor deze job. Niemand van de Israëlieten was zo goedgebouwd als hij. Hij stak met kop en schouders boven iedereen uit, maar is zich aan het begin van dit verhaal nog niet bewust van zijn bestemming. Hij is nog volop actief in het boerenbedrijf van zijn vader.

### **Ezelinnen**

Zijn vader zet hem in om zoekgeraakte ezelinnen op te sporen. Die ezelinnen lijken een bijkomstigheid in het verhaal, want wat hebben die te maken met de vraag om een koning? En toch staat het een niet los van het ander, want je zou kunnen zeggen dat in de zoektocht naar de ezelinnen de taak van de koning wordt verbeeld, want is dat niet de taak bij uitstek de taak van een koning: het verlorene te zoeken. Jezus heeft dat in ieder geval nadrukkelijk als zijn taak en opdracht gezien. *De geest des Heren rust op mij om armen het goede nieuws te brengen, om gevangenen vrijlating bekend te maken en onderdrukten hun vrijheid te geven.* Als gezalfde des Heren weet Jezus zich geroepen het verlorene te zoeken en op die manier heeft hij daar ook over gesproken. Hij vertelde over een zoekgeraakt schaap, over een kwijt geraakt muntje en over een verloren zoon.

De koning wordt in de bijbel regelmatig vergeleken met een herder en de bekommernis van de herder strekt zich in het bijzonder uit naar het verlorene. De ideale koning in Israël is de redder van de armen. *Hij hoort hun hulpgeschrei. / Hij is met koninklijk erbarmen, / hun eenzaamheid nabij. / Hij helpt met hun bestaan bewegen / die zijn in vrees verward, / hun bloed is kostbaar in zijn ogen, / hij draagt hen in zijn hart.* Als de overheid op deze manier regeert laat zij iets zien van wie God is, want van God zelf lezen we dat hij recht doet aan verdrukten, hij geeft de hongerigen brood, hij beschermt de vreemdelingen en wezen weduwen houdt hij staande. In het koningschap gaat het dus in het bijzonder om de armen.

Dat wijkt af van hoe het normaal gaat, want bij ons richten politici zich op de middenklasse. U moet er maar eens op letten hoe vaak dat woord middenklasse valt in de media. Politici richten zich op het welbevinden van de gemiddelde

Nederlander, hun koopkracht mag er niet op achteruit gaan, maar vraag ik me dan altijd af, is dat nu het belangrijkste, want de gemiddelde Nederlander die redt zich wel.

### **De profeet**

Nu laat het verlorene in dit verhaal zich niet zomaar vinden. Saul en zijn knecht zijn stad en land afgereisd maar de ezelingen hebben ze niet kunnen vinden. Saul wil de zoektocht opgeven, maar zijn knecht haalt hem over een beroep te doen op de ziener. Met het woord ziener doelt de knecht op de profeet. Een kleine toelichting in de tekst zegt dat met beide woorden hetzelfde bedoeld is, maar dat is nog maar de vraag, want er lijkt ook een inhoudelijk verschil aangeduid in die woorden. De vraag naar de zoekgeraakte Ezelingen past heel goed bij in het takenpakket van de ziener. De ziener heeft wel iets weg van de helderziende. Blijkbaar is Samuël ook op die markt thuis. Hij klust om zo te zeggen een beetje bij, maar dat is niet zijn eigenlijk werk. Zijn eigenlijk werk bestaat in het luisteren naar woorden van God. *Spreek Heer, uw dienaar luistert!* Dat zei hij al toen als jongetje dienst deed in het heiligdom, en zo is dat nog steeds als hij oud geworden is. De profeet Samuël handelt niet op eigen initiatief. Samuël is geen kingmaker omdat hij over politieke macht beschikt, want van de kwartjes die hij kreeg voor zijn werk als ziener wordt je niet rijk. Samuël is kingmaker omdat hij in dienst staat van de Heer. De Heer is de eigenlijke kingmaker in Israël. Hanna heeft daar al over gezongen in haar lied. *De Heer geeft macht aan de koning die hij kiest. Hij verhoogt het aanzien van zijn gezalfde* en dat is hij dus in dit verhaal aan het doen. Hij voorziet zijn profeet van duidelijk instructies om de eerste koning over Israël aan te stellen.

### **Onnavolgbaar**

*Morgen om deze tijd stuur ik je een man uit Benjamin. Hem zul je zalven tot vorst over Israël. Hij zal mijn volk bevrijden uit de hand van de Filistijnen, want ik heb mij hun lot aangetrokken en hun roep om hulp gehoord.* Een hoofdstuk geleden leek het er nog op dat God de handdoek in de ring had gegooid. *Niet jou maar mij hebben zij verworpen in hun vraag om een koning, als zij mij voortaan om hulp zullen roepen dan zal ik daar niet meer naar luisteren.* Nog geen hoofdstuk later lezen we dit. *Morgen om deze tijd stuur ik een man uit Benjamin naar jou. Hem zul je zalven tot vorst over Israël. Hij zal mijn volk bevrijden uit de hand van de Filistijnen, want ik heb hun roep om hulp gehoord.* God heeft hierin iets onnavolgbaars. Aan de ene kant laat hij zich verwerpen maar tegelijkertijd wil hij van geen ophouden weten. Hij vat de vraag om een koning op als een persoonlijke afwijzing maar gaat er toch mee aan de slag.

In de nieuwste dichtbundel van Willem Jan Otten wordt God een onnavolgbare bekokstover genoemd. *Meester van schoonheid, / smid van de sneeuwvlok, / onnavolgbare bekokstover.* Dat is nieuwe en frisse taal voor God. God als een onnavolgbare bekokstover. Hij gaat uiterst creatief om met het kwaad van mensen. In dit verhaal weet hij afwijzing om te zetten in bevrijding. En het kruis

als teken van vijandschap wordt in zijn handen teken van liefde tot in de dood. Gods wijsheid is onuitputtelijk, zijn oordelen ondoorgrondelijk en zijn wegen onnaspeurlijk. Israël krijgt een vorst die het zal bevrijden uit de hand van de Filistijnen en later wordt daar dit aan toegevoegd dat hij het volk van de Heer zal beteugelen. Het kwaad komt blijkbaar niet alleen van buiten, het zit ook van binnen. Er schuilt een onbesnedene in ons allemaal, dat weet men in Israël, in de schrift worden er geen doekjes om gewonden, die groepsverkrachting in Gibeon laat zien dat het volk van God geen haar beter is de Filistijn. Israël krijgt daarom een vorst die hen zal bevrijden van het kwaad van buiten en die het kwaad van binnen zal beteugelen en bij Jezus ligt het accent volledig op het laatste. Hij zal zijn volk bevrijden van hun zonden.

### **Offermaaltijd**

Als Saul en Samuel onder de stadspoort kennis hebben gemaakt met elkaar wordt Saul meegenomen de stad uit naar de offerhoogte om daar de gast van Samuel te zijn. Saul wordt aan het hoofd van de tafel gezet. De kok heeft van tevoren instructies gekregen. Hij schotelt Saul de rechterachterbout voor en zo belanden we voor de derde keer in het Bijbelboek Samuel in een verhaal over een maaltijd. Het is opvallend hoe vaak daarover wordt gesproken in het eerste deel van het Samuel boek. Al voor Samuel geboren werd, werd er gegeten. Elkana ging met zijn gezin en zijn beide vrouwen op naar Silo. Hanna als moeder van de kingmaker kreeg toen een dubbel portie vlees. Saul als de eerste koning van Israël overkomt iets vergelijkbaars en ook als David tot koning wordt gezalfd is er sprake van een offermaal. De maaltijd is sowieso een thema in de schrift. Hoe vaak zit Jezus niet aan tafel en met wat voor mensen? Hij zit aan tafel met hoeren en tollenaars, met mensen die overal buiten staan. Hij eet met mensen die nergens recht op hebben. De vreugde in de hemel is daarover groot want als deze mensen weer deelnemen aan de maaltijd dan is het verlorene gevonden. De verloren schapen zijn dan weer herenigd met de kudde. Het verbond dat God en mensen aan elkaar verbindt is dan hersteld. In dat kader wordt het koningschap dus geplaatst. Het koningschap wordt in het Bijbelboek Samuel keer op keer verbonden aan de offermaaltijd. De koning is geroepen het verbond tussen God en zijn volk te dienen. Hij is geroepen de vrede aan de tafel te bewaren. Hij is geroepen ervoor te zorgen dat er voor iedereen genoeg zal zijn en dat er aan tafel niemand gemist zal worden.

### **Zalving**

Na de maaltijd neemt Samuel Saul mee naar zijn huis. Op het dak wordt er onder de sterrenhemel nog een vertrouwelijk gevoerd. Waar het in dat gesprek over gegaan is wordt niet verteld. Misschien heeft Saul nog een keer zijn aarzelingen kenbaar gemaakt, want dit overkomt hem allemaal als een donderslag bij heldere hemel, niets in zijn leven tot nu heeft dit doen vermoeden. Als boerenzoon ken je je plaats. Is het woord van de profeet voldoende om je ervan te overtuigen dat de Heer je ertoe roept vorst te zijn over zijn erfdeel? Bij het woord wordt daarom de volgende morgen een zichtbaar teken gevoegd. Dat teken is vooral voor Saul zelf bedoeld want er zijn verder geen getuigen bij aanwezig. Zijn knecht is alvast

vooruit gestuurd. *Blijf nog even staan*, zegt Samuel tegen Saul, *dan zal ik jou het spreken van God doen horen*. Dat spreken komt dit keer in de vorm van een handeling. Samuel giet een kruikje olie uit over het hoofd van Saul. Het is een handeling die meer zegt dan duizend woorden want vanaf nu is Saul de gezalfde des Heren. De olie die over zijn hoofd is gegoten laat de rijkdom van de Heer zien die achter hem staat. Saul kan rekenen op alle support van boven. Hij is koning bij de gratie Gods. Het hoeft Saul werkelijk aan niets te ontbreken. Durft Saul het aan daarvan te leven? Mensen die geroepen zijn kunnen niet zonder zo'n teken. Wat zou je als christen bijvoorbeeld moeten zonder de doop waarin de Heer je verzekert van de vergeving van al je zonden. Afgelopen zondagavond werd Kees van Ekris hier bevestigd als predikant met een bijzondere opdracht. Zo'n dienst met handoplegging is ontzettend belangrijk, juist voor momenten waarop het tegenzit en je aan alles twijfelt. De wetenschap dat de Heer zelf je zendt, daar kun je niet buiten in het dienen van de Heer. Naast de woorden geeft hij daarom ook die zintuigelijke ervaring. De olie die de huid doet glanzen en van het hoofd op de kleren druipt.

## **De Geest**

Daarna is dan echt tijd om afscheid te nemen. De wegen van Samuël en Saul gaan uiteen voor de duur van één week, maar om Saul niet aan zichzelf over te laten worden er nog drie tekenen in het vooruitzicht gesteld. We hebben nu niet meer de tijd die alle drie te bespreken. We beperken ons daarom tot het laatste teken, dat in de tekst zelf ook het meeste aandacht krijgt. Onderweg naar huis zal je een stoet profeten tegenkomen. Ze dalen in vervoering van de offerhoogte af. Ze dansen en ze zingen en ze worden begeleid door muzikanten met harpen, tamboerijnen, fluiten en lieren. Als je hen tegenkomt wordt je zelf ook gegrepen door de Geest van God. Als Saul bijna thuis is dan komt hij inderdaad hij ze inderdaad tegen, een band of prophets, een club heilige dwazen, die zich laten betoveren door woorden van God, het is alsof ze er dronken van zijn. Ook Saul verliest de controle over zichzelf. Hij wordt gegrepen door de geest van God en raakt in vervoering. Hij wordt bevrijdt tot een nieuwe manier van zijn in de wereld. Hij is even niet meer bang voor wat andere mensen van hem denken. Hij gaat met andere ogen kijken naar de wereld om hem heen. Saul wordt bevrijdt van de angst voor de Filistijnen die het land in zijn greep heeft. Als de Geest van de Heer Simson grijpt dan is hij niet meer bang voor de leeuw die op zijn pad komt. Hij verscheurt hem met zijn blote handen. De mensen erom heen, ze verbazen zich want is dit niet een dood normale boerenzoon? Is dit niet de zoon van Kis? Zoals men later zich af zal vragen: is dit niet de zoon van Jozef de timmerman? Maar dat is dus wat de Geest van God met mensen doet.

De geest van God bezielt wie koud zijn en versteend, ze herbouwt wat is vernield, ze maakt één wat is verdeeld, ze opent nieuwe perspectieven in een wereld die vastloopt, ze bevrijdt wie is gebonden en tuchtigt losbandig zijn. Saul is onder de profeten, de profetie is in Israël bepalend voor het koningschap, de koning is geroepen naar de stem van de profeten te luisteren, de profeet is in Israël de kingmaker en de kingbreaker in opdracht van God.

## **Tenslotte**

Ik heb natuurlijk nagedacht over de vraag wat dit betekent voor ons. Een directe aanspraak naar u toe zat er vanmorgen eigenlijk niet in. Het verhaal ging over de gezalfde en wij zijn de gezalfde niet. Maar dat wil natuurlijk niet zeggen dat de figuur van de gezalfde ons niets te zeggen zou hebben. Gewone stervelingen hoeven niets meer en niets minder te doen dan zich toe te vertrouwen aan de gezalfde. Jezus Messias die gekomen is om ons te bevrijden van de overmacht van de Filistijnen van binnen en van buiten. Laat hem vechten voor uw leven. Vertrouw u toe aan zijn heerschappij. Laat hem over uw leven regeren met zijn woorden en leef in het verbond waar hij zijn leven voor heeft gegeven.

Amen